

CHARAKTERISTIKA KURZU DIDAKTIKA ESTETIKY

Kludia Nagyová

Katedra estetiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

---

Anotácia: Ciele a obsah kurzu Didaktika estetiky sú orientované na súčasné potreby prípravy absolventov na vyučovanie predmetov estetika, estetická výchova, dejiny umenia na stredných školách. Berie do úvahy očakávané zmeny. V kurze sa dôraz kladie na interdisciplinárne využívanie poznatkov a na metodické aspekty výchovy prijímateľov umenia a estetickej reality. Z dôrazňuje sa príprava učebných projektov, v ktorých sa tematicky integruje obsah vyučovania do procesu plánovania.

Kľúčové slová: Odborová didaktika estetiky, vysokoškolský kurz didaktiky estetiky, učiteľské vzdelávanie, ciele a obsah estetickej výchovy, plánovanie vyučovacieho procesu, metódy, integrácia obsahu hodín, druhy umenia, estetická realita.

ÚVOD

Didaktika estetiky (a estetickej výchovy) je študijný kurz učiteľského vzdelávania v učebnom pláne odboru Estetika. V študijnom programe je zaradená spolu s predmetom Teória estetickej výchovy. Výskum teórie estetickej výchovy poskytol koncepciu estetickej výchovy umením ako teoretické východisko na rozvinutie špecifickej odborovej didaktiky estetiky v kurze ako príprave na pedagogickú odbornú prax.

Absolventi sú spôsobilí vyučovať predmety estetika, estetická výchova, dejiny umenia na stredných školách tam, kde sú zaradené do učebných programov. Sú to gymnáziá (štvorročné i osemročné, štátne, cirkevné i súkromné), stredné odborné

školy, obchodné akadémie, stredné odborné učilištia. Kurz v príprave akceptuje väzby na didaktiky ďalších odborov Filozofia, História, Slovenčina, Cudzíe jazyky a berie na vedomie aj prienik do odborov Etika, Psychológia a, samozrejme, do odboru Pedagogika.

Učiteľské vzdelávanie na odbore Estetika je dvojodborové, v kombinácii s odborními Filozofia, História, Slovenčina a s jazykmi Angličtina, Nemčina, Francúzština, Taliančina, Španielčina, Maďarčina a Ruština. Absolventi dvojodborovej Estetiky sú spôsobilí využívať poznatky z oboch študovaných odborov v budúcej nielen pedagogickej odbornej praxi. V príprave na odbore Estetika sa podčiarkuje interdisciplinárna väzba na predmety filozofie, dejín a teórie estetiky, estetiky jednotlivých druhov umení, dejín a teórie vybraných druhov umenia, najmä výtvarných umení, hudby, literatúry, drámy, hudobnodramatických žánrov, filmu a dejín a teórie estetickej výchovy.

Z HISTÓRIE KURZU

Obsah kurzu sa tvoril od polovice 90-tych rokov 20. storočia. Determinovali ho: a) schválenie a zaradenie esteticko-výchovného predmetu na stredné školy, b) reformy učebných osnov, c) riešenie vzťahu odborovej didaktiky estetiky ako subdisciplíny k všeobecnej didaktike.

Základné otázky sa riešili v začiatkoch. Prvá otázka súvisela so základnými problémami všeobecnej didaktiky. Bolo treba vyčleniť tie, ktoré mohli určiť a rámcovať všeobecný priestor na odborové didaktické uvažovanie. Z predmetovej časti všeobecnej didaktiky sme vyčlenili otázky cieľov učenia sa, vyučovania, výchovy, otázku profilu pedagóga, študenta, otázku prostriedkov a plánovania obsahu, otázku metód a využívania pomôcok. Sú to rámcové základné problémy, ktoré skúma všeobecná didaktika. (Švec, 1988). K uvedeným základným otázkam zo všeobecnej didaktiky sme postupne vytvárali špecifické odborovo estetické diferenciácie. Odkrývali sa vzťahy, ale i veľmi osobité priestory na rozvíjanie teórie odborovej didaktiky estetiky. V rovine uvažovania o odborovej didaktike estetiky sme zistili, že doposiaľ nebola zahrnutá do predmetovej diferenciácie didaktiky ako vedy. Predstavuje však nový mnohostranný špecifický priestor nielen ako subdisciplíny všeobecnej didaktiky. Špecifický priestor odborová didaktika estetiky získava zo súčasného stavu skúmania estetiky ako vednej disciplíny na jednej strane a z výsledkov skúmania v jednotlivých vedách o umení. Odborová didaktika estetiky získava svoj obsahový priestor. Nedá sa nahradiť didaktikou umenia. Didaktika umenia zastrešuje didaktiky umeleckých výchov. Umelecká výchova je z hľadiska teórie estetickej výchovy oblasť, ktorá vychováva budúcich umelcov. Nemôže nahradiť estetickú výchovu v širšom zmysle slova ako citovú výchovu a v užšom zmysle slova estetickú výchovu umením pre celú populáciu mládeže. Estetika a vedy o umení tvoria poznatkový základ v odborovej didaktike estetiky. Výchovné poslanie získava z estetickej výchovy umením, v oblasti, ktorá sa ne-

pretržite rozvíja a je zameraná na estetické a umelecké vzdelávanie a na rozvíjanie schopností získavať estetické a umelecké zážitky, schopností poznávať, porovnávať a hodnotiť umenie a estetickú realitu. Chceli sme zachovať historickú kontinuitu snáh teoretikov estetickej výchovy v Európe a na Slovensku. Umenie a oblasť mimo umenia, teda estetická realita predstavujú špecifický priestor na tvorbu učebného plánu kurzu didaktiky estetiky. Ďalšou otázkou, ktorá sa riešila, bola stanoviť špecifický obsah pre kurz Didaktika estetiky, vytvoriť témy prednášok a zväziť seminárne požiadavky na študentov. Vyriešiť, čo z bohatého obsahu študovaných predmetov o umení, o estetickej realite mimo umenia vybrať do náplne obsahu didaktických a metodických analýz. Zvlášť dôležité bolo rozhodnúť sa, čo z pojmov z oblasti teórie estetiky zahrnúť do obsahu kurzu a ktoré žiadať v prezentáciách študentov, a na ktorú koncepciu estetickej výchovy zamerať didaktiku. Nebolo to jednoduché, vyžadovalo si to dôkladné štúdium. Postupne sa zreteľnejšie črtali kontúry odborovej didaktiky estetiky a následne aj kurzu. Treba zdôrazniť, že odborová didaktika estetiky a estetickej výchovy neexistovala. Nové podnety na jej vznik sa objavujú až po zavedení predmetu Estetická výchova na gymnáziách v rokoch 1990/91. K predmetu boli MŠ schválené učebné osnovy a vydaná prvá učebnica Estetická výchova pre stredné školy. (Učebné osnovy gymnázia, osemročné štúdium. Estetická výchova povinný učebný predmet, 1990/91, Estetická výchova pre stredné školy, piate vydanie, 2004).

V súčasnosti sa na stredných školách uplatňuje koncepcia podľa učebných osnov z roku 1997. Východiskom je Estetická výchova umením, aj so širším cieľom zameraná na citovú výchovu a kultiváciu schopností vnímať umenia i estetickú realitu mimo umenia. Estetická výchova umením predstavuje výzvu pre rozvíjanie teórie odborovej didaktiky estetiky, nezameriavajúcej sa na jednotlivé umelecké výchovy, literárnu, výtvarnú, hudobnú, dramatickú, filmovú, pohybovú, ale na didaktiku vnímania a poznávania umeleckých diel na prvom mieste, všetkých druhov umenia a každého druhu umenia zvlášť a na hodnotenie reality okolo nás, ktorá je reflektovaná esteticky.

Niekoľko postrehov a skúseností

Aké iné faktory pôsobili na charakter obsahu kurzu Didaktika estetiky? Boli to na jednej strane požiadavky zvládnuť prípravu na odbornú pedagogickú prax, a na druhej strane akceptovať náročné požiadavky študovaného odboru estetiky. Kurz predtým zabezpečoval externý pracovník Nová príležitosť bola výzvou vytvoriť projekt, ktorý by mal pre našich študentov zmysel. Štúdiom čiastkových poznatkov interdisciplinárneho charakteru sa vytváral odborný priestor na zvládnutie požiadaviek. Celý proces až po dnešok je skôr permanentné hľadanie a inovácia. Smeruje k integrácii historického a štýlového prístupu k umeniu v prezentáciách príprav študentov na seminároch didaktiky estetiky. Cieľom je získať schopnosť porovnávať vybrané príklady, ukážky z umeleckých diel, vytvárať priestor na integráciu obsahu vyučovania v predmete estetická výchova na stredných školách, so schopnosťou tvoriť témy tak, aby sa v prezentácii jednej témy využili

rôzne ukážky z diel viacerých druhov umení. Napríklad téma „More ako inšpirácia“ môže byť názorne dokumentovaná na maľbe, v hudbe, v opere a pod. Ide o integrovaný prístup k obsahu učiva, ktorého uplatnenie a zmysel zdôrazňoval pre budúcnosť ešte v 70-tych rokoch 20. storočia J. Kresánek (1970, s. 77-100, o integrovanom prístupe podrobnejšie na s. 92-100) a ktorý sa v súčasnosti v odbornej pedagogickej praxi v estetickej výchove stále neuplatňuje.

Nasledovali i neočakávané kroky, ktoré zasiahli do obsahu kurzu Didaktiky estetiky. Boli roky, keď paralelne vo 4. ročníku existovali v učebnom pláne dva na seba nadväzujúce predmety Teória estetickej výchovy a Didaktika estetickej výchovy, s dotáciou 4 hodín u obidvoch predmetov, po 2 hodinách na prednášky a 2 hodinách na semináre. V súčasnosti sa podarilo tieto predmety zachovať, ale s menšou dotáciou hodín. Teória estetickej výchovy je dôležitá preto, aby študenti získali predstavu o vývoji estetickej výchovy od antiky po súčasnosť, znalosti o jej druhoch, o rôznych koncepciách, uplatňovaných v európskych i svetových krajinách, o modeloch a možnostiach využívaných nielen v školskom prostredí, ale aj v mimoškolskom prostredí, v kultúrnej a umeleckej oblasti, napr. práca v médiách. Tendencia skracovať dotáciu hodín v učebnom pláne vytvárala problém, čo z obsahu vyradiť, čo ponechať, aby obsah aj napriek zásahom mal zmysel. Teraz je situácia naozaj na najkrajnejšom bode a neznesie už žiadny „reformný“ zásah. Podnety prichádzali aj zo skúseností študentov z realizovanej odbornej pedagogickej praxe. Zároveň sa vyvíjali ciele a obsah predmetu Estetika či Estetická výchova na stredných školách, od prvého zaradenia do povinných predmetov v rokoch 1990/91, po úpravu v roku 1997. V súčasnosti nastane nová situácia, v súvislosti s novými požiadavkami prípravy maturít. Predmet Estetika sa stal jedným z voliteľných maturitných predmetov, čo si bude vyžadovať nové inovačné kroky v kurze Didaktika estetiky. Bude sa to týkať nielen 1. a 2. ročníka strednej školy, ale i 3. a 4. ročníka a maturitných požiadaviek.

ŠPECIFIKÁCIA KURZU DIDAKTIKA ESTETIKY

Kurz je zaradený do 7. a 8. semestra štúdia odboru Estetika, má dvojhodinovú dotáciu, vnútorne sa člení na jednu hodinu prednášky a jednu hodinu semináru. Je prípravou na odbornú pedagogickú prax. Prednášky sú zamerané na teoretické otázky odbornej didaktiky estetiky a semináre na prezentácie priprav tematických a hodinových plánov tém, ktoré si študenti vytvárajú v súlade s požiadavkami, aby zvládli najmä tie, ktoré vyplývajú z obsahu učebných osnov predmetu na stredných školách. Obsah prednášok, poznatky z nich sú paralelne využívané na seminároch. Okrem kurzu Didaktika estetiky (či estetickej výchovy) v učebnom pláne je aj kurz Teória estetickej výchovy s dotáciou 2 hodiny týždenne, jedna hodina prednášky a jedna hodina seminár. Obidva kurzy na seba nadväzujú, majú svoj špecifický obsah a osobité prepojenie.

Didaktika estetiky využíva poznatky z mnohých disciplín, možno povedať, že

predmet má interdisciplinárny a syntetický charakter. Tu vzniká problém, že nie všetky základné a potrebné poznatky o druhoch umenia študenti ovládajú rovnako. Preto je dôležité vytvárať časový priestor na doplnenie poznatkov a na získanie skúseností pracovať s ukázkami zo všetkých druhov umenia, navrhovaním a zaradovaním nových doplňujúcich povinne voliteľných kurzov aj v nižších ročníkoch (napr. Poznávanie a interpretácia umeleckých diel, Estetika hudobno-dramatických žánrov, zameraná na analýzu príbehov v hudobnom divadle). Mnohé otázky z oblasti teórie estetiky napr. estetické kategórie krásne, vznešené, tragické, komické, škaredé, fantastické, brutálne, drastické, ďalej otázka autor, obsah a forma umeleckého diela, inšpirácia, estetický ideál, estetická funkcia, norma a hodnota, gýč, oblasti mimoumeleckého estetická a polarita estetické – neestetické, umelecké – neumelecké, rozdiel medzi estetickou a umeleckou hodnotou, sú ďalšími okruhmi na uvažovanie, ako ich tvorivo uplatniť v obsahu a zapojiť do didaktických a metodických analýz.

Prezentácie na seminári sú zamerané na zvládnutie problematiky plánovania a realizácie kreatívnych tvorivých individuálnych nápadov v budúcej odbornej pedagogickej praxi.

Prehľad tém kurzu Didaktika estetiky

Zimný semester:

1. Didaktika estetiky a estetickej výchovy
2. Didaktické zásady
3. Analýza profilu pedagóga a študenta predmetu Estetická výchova na SŠ
4. Analýza učebných osnov predmetu Estetická výchova na SŠ
5. Nadväznosť učebných osnov na Cvičenia z estetiky v 9. ročníku ZŠ
6. Problematika plánovania obsahu v predmete EV na SŠ
7. Témy v obsahu a ciele hodinového plánu
8. Typológia metód v estetickej výchove, vzťah všeobecné a odborové
9. Metódy práce s umeleckými dielami
10. Špecifická metóda pozorovania a analýzy umeleckého diela
11. Špecifické metódy sluchového poznávania hudby, aj populárnej
12. Integrácia obsahu v hodinovom pláne

Letný semester:

1. Špecifické metódy zamerané na výrazové prostriedky umení – úvod
2. Výrazové prostriedky hudby a metódy
3. Výrazové prostriedky maľby a grafiky v metódach
4. Výrazové prostriedky architektúry a sochy v metódach
5. Výrazové prostriedky a druhy fotografie v metódach
6. Výrazové prostriedky filmu v metódach
7. Výrazové prostriedky divadelného diela a ich syntéza v predstavení
8. Metodická príprava pedagóga a študentov na vnímanie divadelného predstavenia

9. Metodika analýzy divadelného predstavenia po recepcii
10. Metodika hodnotenia umenia a estetickej reality
11. Knihy, médiá, počítače, technické pomôcky (CD, DVD, VIDEO a iné)
12. Exkurzie v kultúrnych a umeleckých inštitúciách

K otázke plánovania a prezentácie priprav študentov

Problematika plánovania tvorí v odborovej didaktike estetiky a estetickej výchovy podstatnú časť. Otázky sa týkajú tvorby dlhodobých tematických plánov a následne hodinových plánov. Je to dôležité z hľadiska dlhodobých cieľov, aj cieľov konkrétnej plánovanej hodiny, ako aj z hľadiska výberu obsahového základu, ktorý musí každý študent zvládnuť. Keďže študenti majú len veľmi malé skúsenosti s výberom poznatkov a s ich demonštráciou v konkrétnych ukázkach, prezentácie sú tvorivo rozvíjané na mieste, analyzované a diskutované na hodine, pričom sa hľadajú kreatívne nové možnosti. Treba konštatovať, že v súčasnosti dotácia hodín nestačí na získavanie potrebných skúseností v príprave na budúcu prax.

Problematika plánovania je zameraná na zvládnutie historických celkov od praveku po 21. storočie. Po skúsenostiach z priebežnej a súvislej praxe, z náčuvov a výstupov sa riešila takáto predpokladaná dotácia hodín: Úvod k predmetu – 4 hod., Pravek – 2 hod., Antika – 4 hod a 2 hod na uvedenie príkladov z kultúr mimoeurópskych krajín, Stredovek – 4 hod. (2 na románske umenie a 2 na gotiku), Renesancia – 6 hod., Barok – 8 hod., Klasicizmus – 8 hod., 19. storočie – 10 hod., 20. storočie – 14. hod. Zostáva ešte niekoľko hod do počtu (po 33 hod na každý polrok na SŠ). Vytvára sa tým voľný priestor, určitá tolerancia pre úpravu obsahu pedagógom, v konkrétnych podmienkach danej školy. V koncipovaní dlhodobých a krátkodobých i hodinových plánov sa uprednostňujú didakticko-analytické prístupy. Okrem prvých úvodných hodín k témam názorne prezentujúcim otázky, čo je estetika, umenie, výrazové prostriedky umenia, estetická realita, recepcia umenia, estetická funkcia, hodnota, estetický a umelecký vkus, estetické záujmy a pod., ďalšie témy sa radia systematicky v chronologickom historickom poradí. Presnejšie po prvé: využíva sa historický prístup, ale pritom i paralelné porovnanie so súčasnou tvorbou a realitou. Po druhé: na podporu historického prístupu sa využíva názorný motivačný prostriedok, ktorý umožní zvýšiť pozornosť na danú tému (napr. soška, ktorú si môže každý ohmatať, alebo iný predmet, či pociťová skúsenosť, zážitok získaný v rodine, alebo s kamarátmi z kultúrnych, poznávacích ciest). Po tretie, metodický prístup, v ktorom sa kombinujú tradičné metódy a objavujú nové z hľadiska cieľa hodiny, témy a práce s ukázkami. Téma je vnímaná zmyslovo, zážitkovo prostredníctvom ukážok a od nich sa postupuje k poznatkom. Predpokladá sa, že poznatky budú objavovať sami študenti v plánovaných aktivitách na hodinách. Po štvrté, akcentuje sa sociologický a psychologický prístup v predpokladanej triede. Napríklad pri výbere hudobných ukážok je dôležité overiť si hudobné skúsenosti študentov na strednej škole v triede a mys-

lieť aj na averzný typ poslucháča, ktorý je k historickej hudbe odmietavý. Typológia poslucháčov sa všeobecne skúma hudobnými psychológmi a hudobnými sociológmi. Poznatky z výskumov o rôznej kvalite počúvania hudby sú aplikovateľné na pedagogickú prácu učiteľa, v individuálnom prístupe ku študentom. (Poledňák, 1984. V hesle „receptce hudby“ popisuje Adornovu analýzu ôsmich typov poslucháčov hudby, ktorá v hrubých črtách platí dodnes, s. 337). Adorno uvádza typ „odporujúceho poslucháča hudby“. Dnes medzi mládežou je veľa takých, ktorí odmietajú hudbu ako umenie. Znalosť o tomto type, môže pedagóga usmerniť pri uvažovaní o vhodných metódach zaoberania sa s hudbou na hodinách. Napríklad vhodne vybrať a zaradiť rozdielne hudobné ukážky z rôznych hudobných žánrov, i modernej populárnej hudby a porovnávaním sa venovať rozdielom. Týka sa to najmä otázky estetického prijímania a hodnotenia modernej populárnej hudby na jednej strane a zároveň sluchového spoznávania hudby ako umenia. K uvedeným problémom nie sú študijné materiály pre našich študentov, mnohé otázky sú otvorené, preto celá problematika plánovania podlieha permanentne prebiehajúcemu tvorivému, overovaciemu, inovačnému procesu. Do plánovania sa dostáva i po piate: kreatívny prístup, v podobe navrhovania tvorivých úloh, v ktorých sa uplatňujú prvky dramatickej, výtvarnej či inej výchovy, avšak tieto nie sú cieľom pedagogického procesu, len prostriedkom na pozornejšie vnímanie a pochopenie estetického problému, či problému autora v procese jeho umeleckej tvorby.

K otázke cieľov kurzu Didaktika estetiky

Ciele kurzu majú svoju históriu, i výzvy pre súčasnosť. Determinujú ich názory teoretikov, pedagógov, ale aj očakávania všeobecne určované v učebných osnovách stredných škôl. V minulosti k charakterizovaniu cieľov prispel na Slovensku J. Kresánek, keď v roku 1970 publikoval stať „Cieľ estetickej výchovy“. (Kresánek, 1970, s. 77) Rozlíšil estetickú výchovu ako citovú výchovu so všeobecnými cieľmi a estetickú výchovu umením so špeciálnymi cieľmi, ako sú pestovať schopnosti vnímať estetické hodnoty v umení i mimo umenia, prebudiť záujem o umenie, pestovať estetický vkus, estetický postoj ľudí pretvárať do životného štýlu doby, dvíhať kultúrne vedomie a umelecký vkus. V metodických postupoch navrhol sústrediť sa na integráciu obsahu pri výklade a poznávaní historického slohu. Ako príklad uviedol renesanciu. Odporučil v postupoch začať všeobecne o renesancii vo filozofii, v literatúre, v divadle, vo výtvarnom umení, hudbe a pritom využívať ukážky z uvedených umení porovnávacím spôsobom. Pri zaoberaní sa s výtvarným ukážkou treba nechať znieť hudbu a naopak. Využiť aj filmy s renesančnou tematikou, či divadelné predstavenie. Neskôr v roku 1983 v článku „Estetická výchova nie je luxus“ (Kresánek, 1983, *Nové slovo*, 28. 4. 1983, s. 14) zdôraznil dôležitosť umeleckej a mimoumeleckej zložky v estetickej výchove. K problematike cieľov sa zásadným spôsobom vyjadril V. Jůva (1995, s. 40 - 44). Vypracoval skupinovú taxonómiu cieľov estetickej výchovy, v ktorých rozlíšil špecifické odborové ciele a všeobecné ciele. Za špecifické ciele označil I. skupinu, zameranú na psy-

chické procesy jednotlivca, rozvíjať estetické vnímanie, chápanie, citové prežívanie a hodnotenie estetickej reality. 2. skupina cieľov, zameraná na oboznámenie s vybranými umeleckými dielami národnej a svetovej kultúry, s tvorcami, interpretmi, na hlavné etapy vývoja umenia, slohy, formy, vyjadrovacie prostriedky, na živý kontakt s dielami literárnymi, výtvarnými, hudobnými, dramatickými, filmovými, tanečnými, aby obohacovali citovú skúsenosť a aby vplývali na umelecký vkus. Tretia skupina cieľov je zameraná na rozvoj tvorivosti (aby sa pochopila tvorba autora, v literatúre, vo výtvarnom umení, v hudbe, v divadle, vo filme). Po týchto špecifických skupinách cieľov sa venoval radeniu všeobecných cieľov: 4. rozvíjať hodnotovú orientáciu jednotlivcov, v oblasti myslenia, čítania, správania, 5. ciele s psychologickým významom zamerané na činnosť zmyslových orgánov, na fantáziu, na postoje k realite, na vôľu, predstavy, na záujmy a potreby, na schopnosti reflektovať a zvýznamniť si pre seba určitý podnet. Podľa nášho názoru, do typológie všeobecných cieľov treba zaradiť humanistické ciele (napr. upozorniť na humanizujúci význam umenia) a terapeutické ciele (ako a čím prekonávať depresie, neurotizáciu, ako získavať radostný životný pocit).

K otázke metód v odborovej didaktike estetiky a estetickej výchovy

Aj v tejto problematike zaznamenávame proces premien. V teoretickom uvažovaní sa upresňuje vzťah všeobecné – zvlášťne, odborové. V minulosti sa metódy delili napr. podľa V. Uhra (1971, *Výchova a umenie*) na: 1. zamerané na vnímanie umenia a estetického javu, 2. zamerané na získavanie poznatkov o umeleckých dielach, 3. na získavanie zručností v umeleckej aktivite. Iný autor L. Mojžíšek (1977, *Praha, Vyučovacie metódy*) ich delil podľa fáz vyučovacej hodiny na: 1. motivačné, 2. expozičné, 3. fixačné, 4. diagnostické a klasifikačné. Autor ich rozvíjal v súlade s didaktikou vyučovania a vo vzťahu k metódam výchovnej práce. Podľa potrieb pedagogickej praxe v estetickej výchove umením sú však dôležité oveľa špecifickejšie zamerané metódy. Možno menovať napr. okrem známych názornej, motivačnej, slovnej, porovnávacej, aktualizáčnej, analytickej, syntetickej aj doposiaľ vôbec nepoužívanú integrujúcu metódu, ktorú vysvetlil J. Kresánek, ale ku ktorej neboli doposiaľ vypracované postupy. Budúcnosť vývoja metód v odborovej didaktike estetiky a estetickej výchovy bude spočívať v zameraní sa na komplexné procesy vnímania, prežívania, chápania a porozumenia, porovnávania a hodnotenia umeleckých diel a estetickej reality, ako aj syntetických umení divadla a filmu. Možno hovoriť o metódach zameraných: 1. na vnímanie, 2. na prežívanie a emocionálne pôsobenie, 3. na poznávanie, 4. na využívanie osobných skúseností a zážitkov, 5. na porovnanie dvoch ukážok, napr. v hudbe porovnať ukážku z historického slohu, s ukážkou v rockovej úprave, 6. na tematickú integráciu dvoch umeleckých diel z rôznych druhov umenia, napr. téma lásky zobrazená v diele *Rómeo a Júlia* v divadle (činohre a balete) či vo filme, 7. na hodnotenie, v komunikácii získavať schopnosť vyjadriť hodnotiaci názor, postoj k estetickej realite. Ďalší priestor sa ukazuje vo vytváraní metód zameraných na prácu s výrazový-

mi prostriedkami v umení: 1. výtvarné diela (kresba, maľba, socha, grafika, architektonická stavba, fotografia, úžitkový predmet, grafiti , plagát), 2. hudobné diela (inštrumentálnou skladbou, vokálnou, vokálno-inštrumentálnou) aj z oblasti modernej populárnej hudby , 3. literárne a dramatické diela, v písanej podobe, ale i v inscenovanej forme, 4. hudobno-vokálno-dramatické a hudobno-tanečno-dramatické diela, na rôzne literárne, dramatické či básnické námety. Zaujímavý priestor na tvorbu nových metód vzniká v oblasti estetickej reality (otázka gýču, módy, internetovej ponuky a počítačových hier, zvukového životného prostredia, tvorby v médiách, reality show, dizajnu, remesiel, ľudovej tvorby a pod.). Alebo len pri práci s hudbou, kde možno hovoriť o metóde zameranej na jednu ukážku (uvažovať pritom o emóciách, predstavách a výrazových prostriedkoch, ktoré tieto predstavy vyvolali), v prípade zamerania sa na dve či tri hudobné ukážky možno zapojiť okrem sluchového poznávania zároveň aj sluchové porovnanie, či sú si ukážky navzájom v niečom podobné, alebo rozdielne sú v melódii, rytme, či dynamike. Zaujímavé je odhaľovať mimohudobnú inšpiráciu zobrazenú v hudbe 19. a 20. storočia.

Učebné pomôcky a didaktická technika

V kurze Didaktika estetiky a estetickej výchovy sa študenti oboznamujú v našich podmienkach s existujúcou didaktickou technikou. Chýba najmodernejšia technika, ako je napr. video a pod. Pomôcky sú nevyhnutné, pretože predmet bez názorných príkladov stráca na príťažlivosti. Študenti si na prezentácie svojich tém pripravujú navrhnuté a vlastnoručne vyrobené príklady a nápady, používajú knihy, CD ukážky a iné. Chýba špecializovaná a didaktickou technikou vybavená miestnosť. V tomto smere sa podmienky budú zlepšovať.

Záver a perspektívy

Možno ich vyjadriť slovom dlhodobé a inovačné. Kurz odborovej didaktiky estetiky sa bude vyvíjať v súlade s vývojom a potrebami školskej pedagogickej praxe, v ktorej budú prebiehať ďalšie zmeny, a ktoré navodia potrebu študijných materiálov, učebníc a didaktických pomôcok, nových učebných osnov a maturitných požiadaviek. Bude prebiehať aj inovácia poznatkov, tak ako sa budú vyvíjať disciplíny estetiky a vied o umení. Dôležitá pre spôsobilosť študentov bude ich stále uvedomelejšia snaha a túžba získavať si vzťah ku všetkým žiadaným druhom umenia, aby svoje nové skúsenosti dokázali zužitkovať zaujímavo v didaktických analýzach a následne i v odbornej pedagogickej praxi. Odborová didaktika estetiky a estetickej výchovy sa odvíja od obsahu predmetu na strednej škole. Špecifický priestor na uvažovanie sa otvára v didaktickom a metodickom zvládnutí poznatkov, ktoré čerpajú z vedeckých disciplín. Východiskom je súčasný stav všeobecnej didaktiky, pedagogiky, školskej psychológie, filozofie, estetiky, estetickej výchovy,

psychológie a sociológie umenia, dejín a teórie druhov umenia. Rastú nároky na študijný materiál. Pre odborovú didaktiku estetiky neexistuje súhrnná študijná literatúra. Jednou z príčin je, že sa disciplína rozvíja bez základných textov odborovej didaktiky estetiky, v podstate od 90. rokov 20. storočia, od bodu, keď tento predmet bol zaradený do programu stredných škôl. Očakávajú sa zmeny v koncepcných návrhoch, v metódach práce s umeleckými dielami, ktoré určite rozvinú aj naši absolventi v praxi. Estetické vzdelanie, schopnosti vyhľadávať a porozumieť kvalitnej novej umeleckej a estetickej tvorbe, pestovať estetický a umelecký vkus, pochopiť rozdiel medzi estetickou a umeleckou hodnotou, budú tvoriť nevyhnutný obsah kultúrnej úrovne našej mládeže.

LITERATÚRA

- Estetická výchova pre stredné školy*. 2004. 5. vyd. Bratislava : SPN. 167 s.
- JŮVA, V. 1995. *Estetická výchova. Vývoj - pojetí - perspektivy*. Brno: Nakladatelství Paido.
- KRESÁNEK, J. 1970. Cieľ estetickej výchovy. In *Ročenka Československej spoločnosti pre hudobnú výchovu 1969*. Bratislava. s. 77 – 100.
- MASTNAK, W. 1994. *Zmysly - umenia - život. Polyestetická výchova a terapia za pomoci zmyslového vnímania a umeleckého stvárňovania*. Prešov : Matúš music.
- POLEDŇÁK, I. 1984. *ABC stručný slovník hudební psychologie*. Praha. 416 s.
- ŠUPŠÁKOVÁ, B. a kol. 2004. *Vizuálna kultúra a umenie v škole. Nové myšlienky a prístupy*. Bratislava : DIGIT. 248 s.
- ŠVEC, Š. 1988. *Didaktika I*. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského. 170 s.
- ŽILKOVÁ, M. a kol. 2001. *Praktická estetika*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, Ústav literárnej a umeleckej komunikácie. 196 s.

Resumé

Characteristic of the course Didactics of aesthetics

Kludia Nagyová

Faculty of Arts and Humanities of Comenius University in Bratislava

The academic course of „Didactics of aesthetics“ prepares graduates for the capability to teach the subjects Aesthetics, Aesthetic education and History of art at the secondary schools. The rise and development of the course can be followed from the nineties of the 20th century. It was determined by: a) the introduction of aesthetic-educational subject into secondary schools, b) reforms of curricula, c) relation of specialized didactics of aesthetics and aesthetic education as a sub-

discipline to general didactics. On theoretical level works of J. Kresánek (1969, 1983) and V. Juva (1995) were followed.

The characteristic of the course concentrates on objectives and content which have gone through changes and reforms. Topics and content of lectures have been extended, as well as requirements upon students in their preparation for pedagogic professional training to master it in a didactic and methodical way. At present the course applying knowledge has an interdisciplinary character with a tendency to enrich itself from the point of view of the concept and innovation. Open questions of the choice of knowledge from aesthetics and sciences of arts are solved. Attention is paid to the production of projects of thematic planning of the educational process content. New methods for the work with expressive means of selected kinds of art and aesthetic reality are sought. These can develop the process of perception and recognition of aesthetic and artistic value. Emphasis is put on applying the integrate attitude towards content.

Adresa:

PhDr. Klaudia Nagyová, PhD.
Katedra estetiky
Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Gondova 2,
818 01 Bratislava 16